

The Hebrew University of Jerusalem

Syllabus

North African Jews from the late 19th century to the middle of the 20th century - 13209

Last update 09-10-2021

HU Credits: 2

Degree/Cycle: 1st degree (Bachelor)

Responsible Department: History of Jewish People & Contemporary Jewry

Academic year: 0

Semester: 1st Semester

Teaching Languages: Hebrew

Campus: Mt. Scopus

Course/Module Coordinator: Dr. David Guedj

Coordinator Email: davidgedg@gmail.com

Coordinator Office Hours:

Teaching Staff:

Dr. David Guedj

Course/Module description:

This introductory course seeks to offer students a bird's-eye view of Jewish communities in North Africa – Morocco, Algeria, Tunisia and Libya – during the 19th and 20th centuries. The period in question saw shifts in the region which had political, social and cultural implications for the lives of Jews. In each session, we shall discuss an issue from a perspective of change and continuity, while looking into the interactions of Jews with the Muslim majority and Christian minority in north Africa, as well as with other Jewish communities in the Middle East, Europe and America.

Course/Module aims:

Presenting processes and events – political, social and cultural – that shaped the lives of Jewish communities in North Africa during the 19th and 20 centuries, while reading studies and primary sources and holding group discussions.

Learning outcomes - On successful completion of this module, students should be able to:

By the end of the course, students should be able to present and explain social and cultural processes experience by Jewish communities in North Africa, while drawing comparisons between the different communities – Morocco, Algeria, Tunisia and Libya. Critical reading of studies. Reading and analyzing diverse primary sources. Formulating research questions.

Attendance requirements(%):

100

Teaching arrangement and method of instruction: Every class shall involve a lecture, discussion about a paper and close reading of a primary source.

Course/Module Content:

Geography and history; colonialism; the legal status of Jews; the Jewish community: space, structure, economy; family, women and childhood; Jewish tongues; rabbinic works; folklore; poetry: piyyut, secular poetry and women's poetry; Jewish education; polyglot press; Hebrew Enlightenment Movement; the emergence of a Francophone intellectual Elite; Judeo-Arabic popular literature; Zionist movement, Aliya and immigration.

Required Reading:

1. ספר לימוד (textbook) לקורס: חיים סעדון ופול סבאג, יהודי צפון אפריקה בעת החדשה, שנות המפנה: ממיעוט מודר למיעוט מועדף, האוניברסיטה הפתוחה 2021.
2. רומן קריאה לקורס: אלבר ממי, נציב המלח, תל אביב תש"כ.
3. מיכאל אביטבול, "אמנאציפאציה וארגון קהילתי בצפון אפריקה בראשית התקופה הקולוניאלית", פעמים 1 (1979), עמ' 32-39.
4. יוסף שטרית ודניאל שרוטר, "הרפורמות במוסדות היהודיים במרוקו בראשית השלטון הקולוניאלי: השיקולים, הכיוונים והנימוקים (1912-1919)", מקדם ומים ו (תשנ"ה), עמ' 71-103.
5. שלום בר אשר, "בתי כנסת פרטיים והורשת תפקידים דתיים (ה'שררה') במרוקו, 1672-1822", ציון נא (תשמ"ו), עמ' 449-479.
6. אליעזר בשן, הורים וילדים בהגותם של חכמי צפון אפריקה, תל אביב 2005, עמ' 150-159.
7. David Guedj, "Jeune Israël: Multiple Modernities of Jewish Childhood and Youth in Morocco in the First Half of the Twentieth Century", *The Jewish Quarterly Review* (forthcoming).
8. אהרן ממן, "התפתחויות לשוניות אצל יהודי צפון אפריקה מגירוש ספרד עד זמננו", ספונות כב (תשנ"ט), עמ' 141-190.
9. צבי זוהר, האירו פני המזרח: הלכה והגות אצל חכמי ישראל במזרח התיכון, תל-אביב תשס"א, עמ' 16-9, 364-353.
10. משה עמאר, "הספרות הרבנית במרוקו", בתוך: חיים סעדון (עורך) מרוקו: קהילות ישראל במזרח במאות התשע-עשרה והעשרים, ירושלים תשס"ד, עמ' 155-170.
11. יששכר בן עמי, "פולחן-הקדושים בקרב יהודים ומוסלמים במרוקו", בתוך: מנחם זהרי, אריה טרטקובר, מיכל זנד, אברהם חיים (עורכים), הגות עברית בארצות האיסלאם, ירושלים תשמ"ב, עמ' 175-180.
12. צביה טובי, מכלה לחמות: עולמה של האישה בקהילות היהודיות בדרום תוניסיה במחצית הראשונה של המאה העשרים, ירושלים תשע"ו, עמ' 158-171.
13. יוסף שיטרית, "השירה האישית והחברתית בערבית-יהודית של יהודי מרוקו", מקדם ומים א (תשמ"א), עמ' 185-230.
14. צביה טובי ודוד גדג', "שירת נשים ציונית מלוב ומדרום תוניסיה", בין עבר לערב, י-יא (2019), עמ' 264-292.
15. חיים זעפרני, "החינוך היהודי המסורתי במרוקו", בתוך: חיים זאב הירשברג (עורך), זכור לאברהם: קובץ מאמרים לזכר ר' אברהם אלמאליח נ"ע חמש שנים לפטירתו, ירושלים תשל"ב, עמ' 123-139.
16. אהרון רודריג, חינוך, חברה והיסטוריה: "כל ישראל חברים" ויהודי אגן הים התיכון 1860-1929, ירושלים תשנ"א.
17. יוסף שרביט, "החינוך היהודי בקונסטנטין (אלג'יריה) בעידן של תמורות, 1837-1939", אסופות יד (תשס"ב), עמ' שטו-שנו.
18. הגר הלל, "העיתונות היהודית במרוקו", בתוך: חיים סעדון (עורך) מרוקו: קהילות ישראל במזרח במאות התשע-עשרה והעשרים, ירושלים תשס"ד, עמ' 171-186.
19. ירון צור, "בעיות יסוד בהשכלת היהודים בארצות האסלאם: תוניסיה כמקרה מבחן", שמואל פיינר ישראל ברטל (עורכים), ההשכלה לגוניה: עיונים חדשים בתולדות ההשכלה ובספרותה, ירושלים תשס"ה, עמ' 201-222.
20. יוסף שיטרית, "מודרניות לאומית עברית מול מודרניות צרפתית: ההשכלה העברית בצפון-אפריקה בסוף המאה הי"ט", מקדם ומים ג (תש"ן), עמ' 11-76.
21. דוד גדג', "מבוא: שיח זהות, תרבות יהודית ותרבות עברית מודרנית במרוקו בראשית המאה

-
- ה-20", בתוך: דוד גדג' (עורך), החירות לבחור: שיח תרבות יהודית בין טנג'יר 1916 לירושלים 2020, ירושלים 2020, עמ' 22-33.
22. Jessica Marglin, "Modernizing Moroccan Jews: The AIU Alumni Association in Tangier, 1893-1913," *JQR*, 101 (2011), pp. 574-603.
23. יוסף יובל וצביה טובי, הספרות הערבית-היהודית בתוניסיה (1850-1950), לוד תש"ס, עמ' 17-28.
24. מיכאל אביטבול, "הפעילות הציונית בצפון אפריקה עד סוף מלחמת העולם השנייה", פעמים, 2 (תשל"ט), עמ' 65-91.
25. יוסף טובי, "היחס לשפה העברית ולימודה בתוניסיה בשלהי המאה התשע-עשרה ובמאה העשרים", בתוך: אפרים חזן וחיים סעדון (עורכים), תרשיש: מחקרים ביהדות תוניסיה ומורשתה, רמת גן 2009, עמ' 269-310.
26. Daniel J. Schroeter, "The shifting boundaries of Moroccan Jewish identities," *Jewish Social Studies* 15 (2008), pp. 145-164.

Additional Reading Material:

- אליעזר בשן, נשות חיל יהודיות במרוקו: מגרוש ספרד עד המאה עשרים, תל אביב 2003.
- ג'סיקה מ' מרגלין, "הלכה יהודית במרחב ים תיכוני: פרשת צוואתו של הקאיד נסים שמאמה, 1873-1883", בתוך: אביעד מורנו ואחרים (עורכים), ההיסטוריה הארוכה של המזרחים: כיוונים חדשים בחקר יהודי ארצות האסלאם, שדה בוקר תשפ"א, עמ' 401-418.
- דוד גדג', "דיוקנאות, ארץ-ישראל והקהילה היהודית במרוקו: שלושה דימויים חזותיים בעיתון Avenir Illustré", פעמים, 152-150 (ז'תשע), עמ' 23-51.
- דוד גדג', "עבריות בתנועה: הגירתן של שתי נשים מארץ ישראל למרוקו ופעילותן בשדה החינוך העברי לאומי", מסכת יב (תשע"ו), עמ' 147-174.
- יצחק אברהמי, "תהליכי דמוקרטיזציה בקהילת יהודי תוניס - מקאיד ממונה למועצה נבחרת", שורשים במזרח, א' (תשמ"ו), עמ' 37-80.
- ירון צור, סיפור תרבות - יהודי תוניסיה וארצות מוסלמיות אחרות, ירושלים, תשס"ג.
- מרים גז'אביגל, שירת הנביאים: שירת הקודש של נשים מהאי ג'רבה, תוניסיה, לוד תשס"ט.
- רפאל בן שמחון, יהדות המגרב: מסורות ומנהגים במחזור השנה, ירושלים 1998.
- שלמה דשן, "עירנו אי ג'רבה" - התמודדותם של רבי כלפון משה הכהן ובני דורו על ניצני המודרנה", בתוך: אפרים חזן וחיים סעדון (עורכים), תרשיש - מחקרים ביהדות תוניסיה ובמורשתה, רמת-גן, תשס"ט, עמ' 361-382.
- שלמה דשן, צבור ויחידים: סדרי חברה בקהילות יהודי מרוקו במאות ה-18-19, תל אביב 1983.
- Aomar Boum, "Schooling in the Bled: Jewish Education and the Alliance Israélite Universelle in Southern Rural Morocco, 1830-1962," *Journal of Jewish Identities* 3:1 (2010), pp. 1-24.

Course/Module evaluation:

- End of year written/oral examination 0 %
- Presentation 0 %
- Participation in Tutorials 20 %
- Project work 0 %
- Assignments 20 %

Reports 0 %
Research project 60 %
Quizzes 0 %
Other 0 %

Additional information: